

lium Ilbertinum allegatur. Constat ergo consuetudinem hanc et legem, non unius vel alterius provinciae fuisse, sed totius Ecclesiae.

22. *Solemnitas hujus voti non solum quoad omnia Ecclesiae loca, sed etiam quoad omnes personas universalis fuit.* — Denique similiter discursu colligere possumus, sicuti lex haec fuit universalis quoad loca, ita etiam fuisse universalem quoad personas, id est, quoad omnes illas, quae publice coram Ecclesia in manibus alicujus Praelati castitatem profitebantur, quia nulla est sufficiens ratio distinguendi inter has personas, ita ut cum fundamento dicamus quasdam fuisse comprehensas sub hac lege, et non alias, seu (quod perinde est) quarumdam votum fuisse solemne, aliarum simplex. Duplex enim modus ad faciendam hanc distinctionem excogitari potest. Prior est, si dicamus quosdam solitos fuisse profiteri castitatem servandam privatim in sua particulari domo, et horum votum fuisse simplex, nec irritasse matrimonium; alios vero eam professos fuisse in monasteriis, et horum votum fuisse solemne. Alter modus est, quosdam professos fuisse solam castitatem, et illos non fuisse subditos praedictae legi; alios simul cum castitate alia vota religionis emitte solitos fuisse, et ad eos praedictam legem pertinuisse, quod nunc fere videmus in Ecclesia observari, nec sine causa, quia illi soli sunt veri religiosi, qui tria vota emittunt. Neuter tamen modus satisfacit. Primo, quia praedicti Patres indifferenter loquuntur de omnibus profitentibus castitatem in conspectu Ecclesiae; et ratio eorum in omnibus habet locum, quae si in aliquibus non est efficax, et patitur exceptionem vel declarationem, enervatur quoad omnes. Secundo, quia quod spectat ad priorem modum, esto verum sit fuisse tunc in usu illum duplicem modum servandi virginitatem, ut supra dictum est, et sumitur ex Conc. Ilbertino, can. 17, et Carthaginensi III, canon. 33, tamen etiam est in superioribus ostensum, veram professionem religiosam in privatis domibus fieri ac servari potuisse, atque ita etiam olim factam fuisse, et (quod caput est) in Conciliis citatis utriusque modi fit mentio, et utriusque praecipitur eadem separatio. Quod vero spectat ad posteriorem modum, incertum est an illo tempore admitterentur personae aliquae ad profitendam virginitatem solemniter cum solo voto castitatis, nec facile credo id posse ostendi testimoniis antiquitatis. Invenimus quidem saepe mentionem fieri virginitatis, et taceri alia vota; non tamen inde

sequitur excludi, quia in eo statu concomitantia sunt; nam etiam Chrysostomus supra citatus dixit, monachos sola continentia differre a saecularibus, qui necessario videtur dicto modo exponendus. Vel certe si ita locutus est, ut judicaverit solam continentiam esse sufficientem ad illum statum constituendum, etiam monachos, qui illam solam profitebantur, censuit Chrysostomus inhabiles ad matrimonium. Neque enim repugnat ecclesiasticam legem ita fieri, et ita fuisse in illis temporibus servatam, sicut in clericis solum votum castitatis sufficit ad illam inhabilitatem.

23. *Contraria sententia habet probabilia fundamenta.* — Haec sunt, quae ad partem hanc persuadendam occurrere potuerunt, sed nihilominus sufficere non videntur ad certam fidem faciendam; maxime cum non desint multa, quae rem hanc adeo antiquam non esse suadeant. Et imprimis (quamvis sit ab auctoritate negativa) non levis est conjectura, quod in omnibus antiquis decretis, quae refert Gratianus, distinct. 27, a principio usque ad cap. *Ut lex*, nunquam satis explicatur hoc impedimentum irritans, sed tantum rem esse illicitam, et dignam poena excommunicationis, etc. Maximumque argumentum, quod ex eis sumi potest, est quod supra sumpsimus ex separatione, quod, licet sit probabile, non omnino cogit, praesertim quia Concilium Chalcedonense, cap. 16, apud Gratianum supra, in cap. *Si qua virgo*, addit: *Possent eis fieri humanitatem, si ita probaverit Episcopus loci*; non posset autem, si matrimonium esset nullum; quanquam potest exponi de humanitate quoad absolutionem a censura, non quoad cohabitationem, seu permissionem permanendi in tali statu. Unde in ipso Concilio, secundum aliam versionem, additur: *Confitentibus autem decernimus posse Episcopum misericordiam largiri*. Sub illa autem particula, *confitentibus*, comprehenditur satisfactio et separatio; sic etiam intelligi potest Leo Papa, epistola 92, ad Rusticam Narbonensem, cap. 12, quamvis obscure loquatur, cum solum dicit monachum non posse transire ad nuptias sine peccato, et publicae poenitentiae satisfactione esse purgandum, cap. *Propositum*, 20, quaest. 3; intelligit autem supposita separatione, et reditu ad suum statum, nam haec ad condignam satisfactionem necessaria semper fuere, quamvis ulterius illa poenitentia publice vindicans delictum adhibenda fuisset.

24. Secundo, difficultatem faciunt alia testimonia Patrum ejusdem antiquitatis, qui lo-

quentes de eisdem virginibus velatis, indicant earum votum fuisse dispensabile per Episcopum, ut ex Cypriano, epistol. 62, supra late tractavimus; constat autem velatas virginibus fuisse illas, quae alias Deo dicatae, vel sacrae dicebantur, quaeque solemniter castitatem profitebantur; nam, ut dicit Optatus, de Schismate, lib. 6: *Velum non erat aliud quam Deo nuncupatae castitatis insigne quoddam, quo sacrae a non sacris virginibus dignoscebantur*; sumiturque ex Concilio Romano, sub Sylvestro, cap. 20, ubi hac ratione hoc velamen non permittebatur eo tempore imponi usque ad aetatem septuaginta annorum¹. Et nihilominus illud votum non reputabatur adeo grave, quin posset per Episcopum dispensari, ut notatum est; imo Gelasius Papa, cap. *De viduis*, 27, quaest. 1, de eisdem loquens, non cogit eas separari, si nubant, sed suae conscientiae committendas dicit. Majorem vero difficultatem ingerit locus Augustini, lib. de Bono viduitatis, cap. 9 et 10, ubi ex professo probat matrimonium a talibus virginibus contractum esse validum; et tacite respondet ad illam rationem de sponsatione facta cum Christo, indicans esse metaphoricam, ac propterea inefficacem, nam matrimonium spirituale cum carnali per se non repugnat; sed haec etiam magna ex parte in superioribus soluta sunt.

25. Tertio, videtur difficilior locus apud Basilium, epistol. 1 ad Amphilochoium, can. 18, qui sic habet: *De lapsis virginibus, quae vitam in honestate Domino professae sunt, deinde quoniam carnis perturbationibus subjectae sunt, sua pacta conventa infirmarunt, Patres quidem clementer, et leniter in earum, quae labuntur, infirmitatem se gerentes, esse admittendas censuerunt post annum, ad similitudinem bigamorum discernentes. Mihi videtur quod, quoniam Dei gratia procedens Ecclesia fit fortior et ordo virginum nunc augetur, est adhibendus animus rei, quae per intelligentiam cernitur*, etc. Et ipse postea statuit ut prorsus separaretur, et aliter ad communionem non admittatur. Ex hoc ergo canone videtur colligi, ante Basilium tale matrimonium a sanctimoniali contractum fuisse validum, quamvis in poenam delicti anni poenitentia imponeretur, et nota seu irregularitas bigamiae adjungeretur; per Patres autem quos Basilius allegat, intelligere videtur Concilium Ancyranum,

¹ Vide etiam Concilium Parisiense, sub Ludovico et Lotario, lib. 1, c. 42; et Concilium Toletan., c. 5 et 6.

quod per quadraginta fere annos ipsum Basilium antecessit, nam in canon. 18, sic habet: *Quicumque virginitatem promittentes* (vel, ut alia littera habet, *profitentes*) *irritam faciunt sponsionem, seu professionem suam; inter bigamos censeantur*; ibi tamen nullam mentionem facit de admissione post annum, quam commemorat Basilius. Unde ex vi solius Concilii non recte aliqui colligunt Concilium censuisse, illud matrimonium esse validum, eo quod bigamia ibi videatur imponi, propter duplex matrimonium, unum cum Christo, et aliud cum homine, nam facile intelligi potest illam non fuisse veram, sed interpretativam bigamiam; sicut nunc etiam censetur bigamus, qui post votum solemne continentiae matrimonium contrahit. Basilius autem, si hunc canonem citat (quod mihi incertum est), videtur significare in eodem Concilio permissum esse, ut tales personae post annum poenitentiae in hujusmodi matrimonio cohabitare relinquuntur; vel certe si non in illo Concilio, saltem ab aliquibus antiquioribus Episcopis ita judicatum esse significat, quod judicium plane supponit tale matrimonium reputatum fuisse validum, alioquin error fuisset intolerabilis. Fortasse ergo ita illo tempore fuit; nullum enim est hoc inconveniens, cum hoc jus ecclesiasticum sit. Possumus autem aliquo modo locum hunc Basilii exponere, cum ait, Patres antiquiores benigne decrevisse, ut post annum tales vigines lapsae admitti possent, non esse hoc intelligendum de admissione ad perseverandum et cohabitandum in suo illicito matrimonio, sed de admissione ad communionem post peractam poenitentiam et factam separationem; quod enim Concilium Ilbertinum statuit fieri debere in fine tantum vitae, illi Patres Graeci censuerunt fieri posse post annum, tanta est in humanis judiciis pro locorum, temporum ac personarum varietate diversitas. Juxta hanc ergo interpretationem, Basilius non addidit illi decreto irritationem matrimonii, sed vel poenam, vel illud tempus poenitentiae auxit.

26. Ex his ergo satis constat quam sit obscura et incerta antiquitas hujus solemnitatis, seu efficacia voti castitatis religiosae, ad dirimendum matrimonium subsequens; et ideo in genere fateor mihi non satis constare, quid in hoc servatum fuerit in universa Ecclesia ante tempora Basilii et Chrysostomi, Innocentii I et Ambrosii; fieri enim potuit ut ab ipsismet Apostolis statim haec institutio inceperit; quid enim repugnat vel unde poterit

contrarium ostendi? Testimonia enim quædam Athanasii et Epiphani, Cypriani et Augustini, quæ contra hoc afferri solent, in superioribus a nobis tractata sunt, et quia de hac causa non loquuntur. Verumtamen neque hoc affirmare possumus cum sufficienti fundamento, quia revera nullum invenitur in historiis aut Patribus illius ætatis. Imo, negare non possumus quin in eis inveniantur indicia aliqua sacrarum virginum, vel monachorum, quorum matrimonium, licet damnaretur ut illicitum, toleraretur ut jam factum; et de illo est absolute sermo, tanquam de vero matrimonio, ut maxime videre est in Concilio Tolætan. I, cap. 16 et 19, Arelaten. II, cap. 33, et aliis supra citatis; et potest etiam videri Petrus Damianus, epist. 3, cap. 41, ubi refert religiosum quemdam duxisse uxorem, ac propterea fuisse divinitus castigatum; semper tamen de illo loquitur tanquam de vero matrimonio, et vera uxore. Quare etiam verisimile est fuisse in hoc varias consuetudines in Ecclesia, donec Ecclesia Romana generalem de hoc legem statuit.

27. Sicut enim approbatio religionum olim erat commissa Episcopis, ita verisimile est in modo probationis et institutionis fuisse inter eos varietatem; quia cum nihil circa hoc haberent a Christo institutum, aut ab Apostolis traditum, facile fieri potuit ut quidam in suis Episcopatibus religiosum statum sine tali conditione instituerent et approbarent; alii vero illam adiecerent, vel denique alii utrumque vovendi modum pro diversis personis seu statibus reciperent. Nec mirandum est quod potuerint tunc Episcopi hoc impedimentum irritans adiecere alicui professioni virginitatis, etiamsi non esset in universa Ecclesia introductum, quia quoad hoc probabile est potuisse tunc Episcopos quod non erat eis prohibitum, et cum potestate approbandi religionem, hanc etiam fuisse illis concessam; nam, licet status religiosus non necessario habeat hanc conditionem jure divino annexam, nihilominus quod possit illam habere, ex jure divino manavit per potestatem datam Ecclesiæ, ad instituendum et approbandum statum religiosum, hoc vel illo modo. Cum ergo pro illo tempore potestas approbandi religionem simpliciter fuerit concessa unicuique Episcopo pro suo Episcopatu, verisimile est datam esse in tota illa amplitudine, et sine restrictione. Unde si fortasse ante tempora Basilii hic mos non erat introductus, potuit ab ipso inchoari, et paulatim dilatari per approbationem alio-

rum Episcoporum, ut Chrysostomi, Ambrosii, etc., ac tandem per Innocentium I, quamvis Illibertinum Concilium his Patribus antiquissimum sit, in quo jam hujus impedimenti irritantis vestigium invenitur, licet subobscurè (Videatur Vasquez, 1. 2, disput. 163, cap. 7; et Basilii Poncez, tom. 1, disp. 2).

28. Ad fundamenta aliarum opinionum nihil fere respondere necesse est; nam de prima jam ostensum est falso niti fundamento, et in superioribus hoc sæpe tactum est, et infra tractando in particulari de dispensatione hujus voti iterum dicetur. Illa vero distinctio Soti de voto castitatis solemnizatae per professionem religionis, quod aliquando hoc habeat ex natura talis voti, aliquando ex institutione Ecclesiæ, non video qua probabilitate fundari, declarari aut defendi possit. Non omittam interim advertere Cajetanum, quamvis alias teneat sollemnitate hujus voti esse de jure ecclesiastico, nihilominus, tom. 1 Opusculorum, tract. 27, affirmare, hoc votum per se et ex natura sua irritare matrimonium subsequens. Constituitque in hoc differentiam inter votum castitatis ordinis, et religionis, quod illud mere per accidens et ex Ecclesiæ impedimento superaddito irritat matrimonium; hoc vero per se et ex natura rei. Rationemque hujus differentia reddit, quia in ordinatione non fit exhibitio propria corporis proprii ad aliquid repugnans matrimonio, sed promissio tantum; in professione autem fit exhibitio corporis ad statum repugnantem matrimonio; judicat ergo ex statuto Ecclesiæ pendere, quod talis exhibitio acceptetur vel non acceptetur; posita autem tali acceptatione, putat ex natura rei sequi nullitatem matrimonii. Verumtamen, quamvis fortasse hoc non repugnet cum alia sententia ejusdem Cajetani, de dispensabilitate hujus voti, de quo supra dictum est, et in fine hujus disputationis aliquid addetur, nihilominus non censeo id esse absolute et in rigore verum, propter multa, quæ in superioribus tractavi. Et specialiter nunc expendo dictum cap. *Ut lex*, 17, q. 1, ubi imprimis æqualiter hic effectus tribuitur utrique voto, et deinde eadem de utroque redditur ratio his verbis: *Hujusmodi namque copulationem, quam contra ecclesiasticam regulam constat esse contractam, matrimonium non esse censemus*; nam si illa lex est tantum declarativa, plane supponit, in utroque voto hanc nullitatem provenire ex repugnantia ecclesiasticæ regulæ directe prohibentis et irritantis. Si vero illa lex est etiam constitutiva, clarius constat virtute il-

lius immediate fieri talem irritationem. Unde etiam destruitur fundamentum Cajetani, nam ante illam legem erat in Ecclesia verus status religionis, et exhibitio corporis ad illum, et acceptatio ex parte Ecclesiæ cum approbatione talis status, et nihilominus non irritabatur matrimonium; signum ergo manifestum est hoc non provenire ex naturali repugnantia status, seu exhibitionis acceptatae, sed ex lege superaddita. Quæ ratio suam efficaciam retinet, etiamsi illud decretum non sit constitutum de novo hujus impedimenti; quocumque enim tempore illud decretum cœperit, potest argumentum fieri, quod ante illud tempus præcessit religiosus status. Quod si quis contendat illam legem irritantem incepisse a temporibus Apostolorum, præterquam quod difficile poterit id probare, difficilius suadebit esse tam necessariam connexionem inter illum statum, et talem legem, ut esse non potuerit antiquior status quam lex, quod etiam a nobis supra probatum est, et sufficit ad efficaciam dictæ rationis. Denique, nostris temporibus, vidimus Ecclesiam approbantem religiosum statum, in quo vera fit exhibitio seu traditio corporis ad obsequium religiosum Dei, et Ecclesiæ auctoritate acceptatur; et nihilominus votum castitatis in eo statu factum non irritabat matrimonium subsequens, donec lex irritans superaddita est.

29. Dicit fortasse aliquis, posita illa lege, ex natura rei sequi nullitatem matrimonii ex tali voto, quia jam fit traditio sub illa apprehensione et ratione, et cum voluntario consensu, et sub eadem acceptata. Sed profecto idem dici potest de ordinatione sacra, nam, posita lege irritante, voluntarie se offert quis tali monasterio sub eadem apprehensione et ratione, et sub eadem acceptatur votum ejus. Quocirca ita potest dici hic effectus sequi ex natura rei posita lege, sicut ex naturali lege tenemur observare positivam legem, ex suppositione ejus, et nihilominus absolute obligatio ad talem actum est ex jure positivo. Ita ergo in præsentī irritatio simpliciter est ex jure humano, quamvis ex suppositione legis necessario consequatur, sicut etiam contingit in lege irritante matrimonium inter consanguineos; nam, sicut ibi lex non mutat gradum consanguinitatis, sed addit illi hoc impedimentum, ita etiam hic non mutat statum quem potest integrum supponere, sed addit illi simile impedimentum. Omitto, nulla sufficienti ratione probari posse talem repugnantiam naturalem inter hunc statum et illud

vinculum, imo potius ostendi posse nullam esse, quia hæc sufficienter in superioribus adducta sunt.

30. Ad fundamenta secundæ sententiæ sufficienter responsum est ex omnibus quæ adduximus; et si attente considerentur omnia quæ ibi adducuntur, solum continent auctoritatem negativam, quia in antiquioribus decretis non inveniuntur ita expressa verba irritantia; jam vero ostendimus multa signa sufficientia inveniri, cum directa et absoluta prohibitione, quæ sola posset sufficere, præsertim jure antiquo, juxta sententiam valde receptam, et satis expressam in leg. *Non dubium*, c. de Legibus, et per D. Gregorium in quadam epistola approbatam.

CAPUT XXII.

VOTUM SOLEMNE CASTITATIS RELIGIOSÆ VIM NON HABERE DISSOLVENDI MATRIMONIUM RATUM ET CONSUMMATUM OSTENDITUR.

1. *Error asserentium votum solemne dissolvere matrimonium consummatum.*—Circa questionem hanc duos extremos errores refert Bellarm., lib. 2 de Monachis, cap. 38. Prior est, votum solemne posse dissolvere matrimonium ratum etiam consummatum; de posteriori autem dicemus capite sequenti; hic autem tribui solet Justiniano, in leg. ultim., c. de Episcopis et Clericis. Sed lex illa directe solum disponit de sponso et sponsa, quibus nominibus vir et mulier appellantur ante matrimonium consummatum; et ita de illo sine dubio intelligitur directa dispositio illius legis, de qua infra dicemus; de quibus etiam est sermo in Authentica de Sanctissimis Episcopis, collat. 9, cap. 39; in c. autem 40 videtur generalius loqui, dicens: *Si vero, constante adhuc matrimonio, aut vir solus, aut uxor sola intraverit monasterium, solvatur matrimonium, et citra repudium, postquam persona pergens ad monasterium schema perceperit*, id est professionem fecerit, seu habitum professorum receperit. Sed hic etiam textus potest de matrimonio rato intelligi, nam etiam post illud contractum vocantur vir et uxor; et hanc expositionem significavit glossa ibi, intelligens prius caput de sponsalibus de futuro, quod videtur necessarium ad distinguendas illas duas leges, et satis consentaneum proprietati verborum, nam sponsalia, præsertim distincta contra matrimonium, nihil aliud significare possunt, nisi pactum de futuro; neque in illis legibus invenio